

Beethoven 250 år - Pianokonsserterna

Beethoven skrev fem pianokonsserter och påbörjade en sjätte som aldrig fullbordades. I förhållande till symfonierna skrevs alla pianokonsserter under en relativt begränsad tid. Den första påbörjades runt 1793 och den femte var fullbordad 1809. Möjligen är de första konsserterna inte numrerade i den ordningsföljd som de faktiskt komponerades. Nummer två kan i själva verket vara nummer ett men det saknar praktisk betydelse. Det går att spekulera över varför just pianokonsserterna skrevs under just dessa år och varför de inte följdes upp med flera verk i samma genre. En anledning kan vara kompositörens tilltagande dövhet vilket till slut gjorde det omöjligt för honom

att själv framföra musiken. Den femte konserten blev också den enda av konserten som uruppfördes med en annan solist än Beethoven själv.

När man lyssnar till konserten i en följd är det lätt att höra hur Beethoven utvecklades i sitt komponerande och hur han utvecklade pianokonserten som genre. De två första är starkt påverkade av Mozarts pianokonserten men från den tredje och framåt sker stora förändringar. Pianostämman tar ett tydligt befäl, Beethoven inkluderar fler temata och orkestern får också en större roll vilket gör att konserten blir mer "symfoniska" till sin karaktär. Satser spelas utan avbrott och harmoniken blir djärvare. På så sätt har Beethovens pianokonserten haft stor påverkan på senare tonsättares verk i samma genre.

Det finns en enorm mängd inspelningar av konserten och att välja ut några få låter sig helt enkelt inte göras. Som all stor musik kan de tolkas och spelas på många olika sätt och jag uppmanar därför alla att själv hitta sina favoriter. Mitt urval nedan blir därför mycket personligt. För att förstå varför just dessa inspelningar hamnat högt på min lista bör man veta att min utgångspunkt när jag lyssnar till musik är att de som spelar ska ha en genuin kunskap om musiken och tonsättarens "avsikter" men att framförandet ska vara personligt. Det är också viktigt för mig att musikerna använder sig av instrument som inte begränsar uttrycket. Alla mina val är således inspelningar med "moderna" instrument och pianister som valt att spela musiken på moderna flyglar.

Daniel Barenboim/Otto Klemperer/New Philharmonia Orchestra (EMI)

På något sätt känns det självklart att nämna den här inspelningarna först även om min lista inte är i någon rangordning. Det här är klassiker i ordets alla och bästa bemärkelser. Det är genuin Beethoven och här kan man hitta det mesta och det bästa av vad man kan förvänta sig. En ung och temperamentsfull Barenboim tillsammans med den betydligt äldre Klemperer som med auktoritet levererar ett detaljrikt, lyhört och kraftfullt orkesterackompanjemang. Solist och dirigent finner uppenbarligen varandra och det undgår knappast någon lyssnare.

BEETHOVEN: THE FIVE PIANO CONCERTOS

THE CHORAL FANTASIA*

DANIEL BARENBOIM · OTTO KLEMPERER

NEW PHILHARMONIA ORCHESTRA *THE JOHN ALLDIS CHOIR

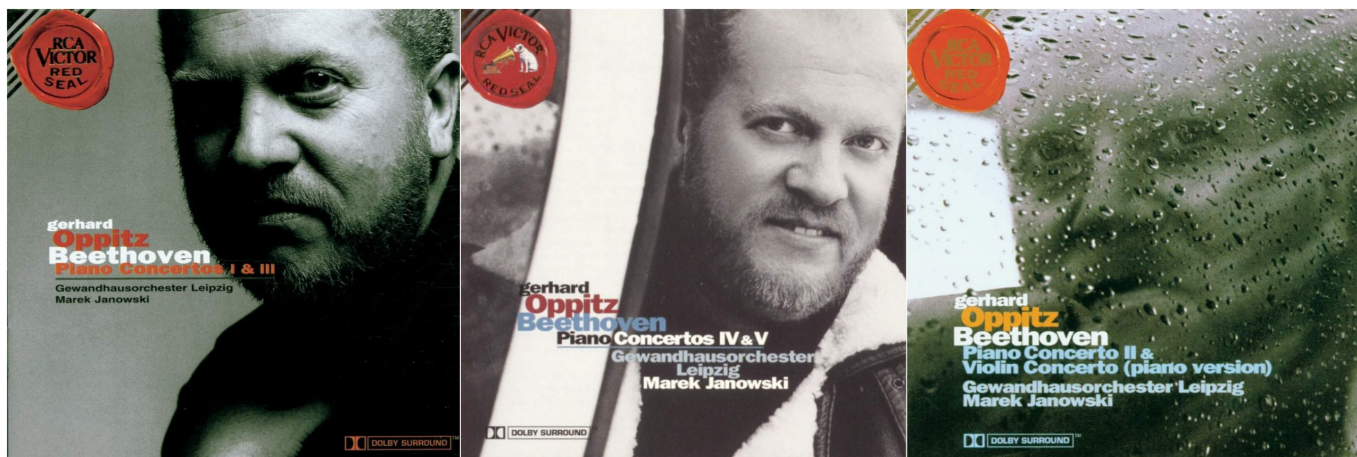
Vladimir Ashkenazy/Sir Georg Solti/ Chicago Symphony Orchestra (Decca)

Såväl den unge Ashkenazy som Solti är som klippt och skurna för Beethovens musik. Här imponeras jag framförallt av hur Ashkenazy utnyttjar flygelns möjligheter vad gäller klangfärg och uttryck. Till detta kommer sedan Soltis ibland nästan massiva uppbackning som ger konserterna en tyngd och en nerv som är svårslagen. Fint orkesterspel och utmärkt ljudupptagning gör att inspelningarna känns självklara på min lista.

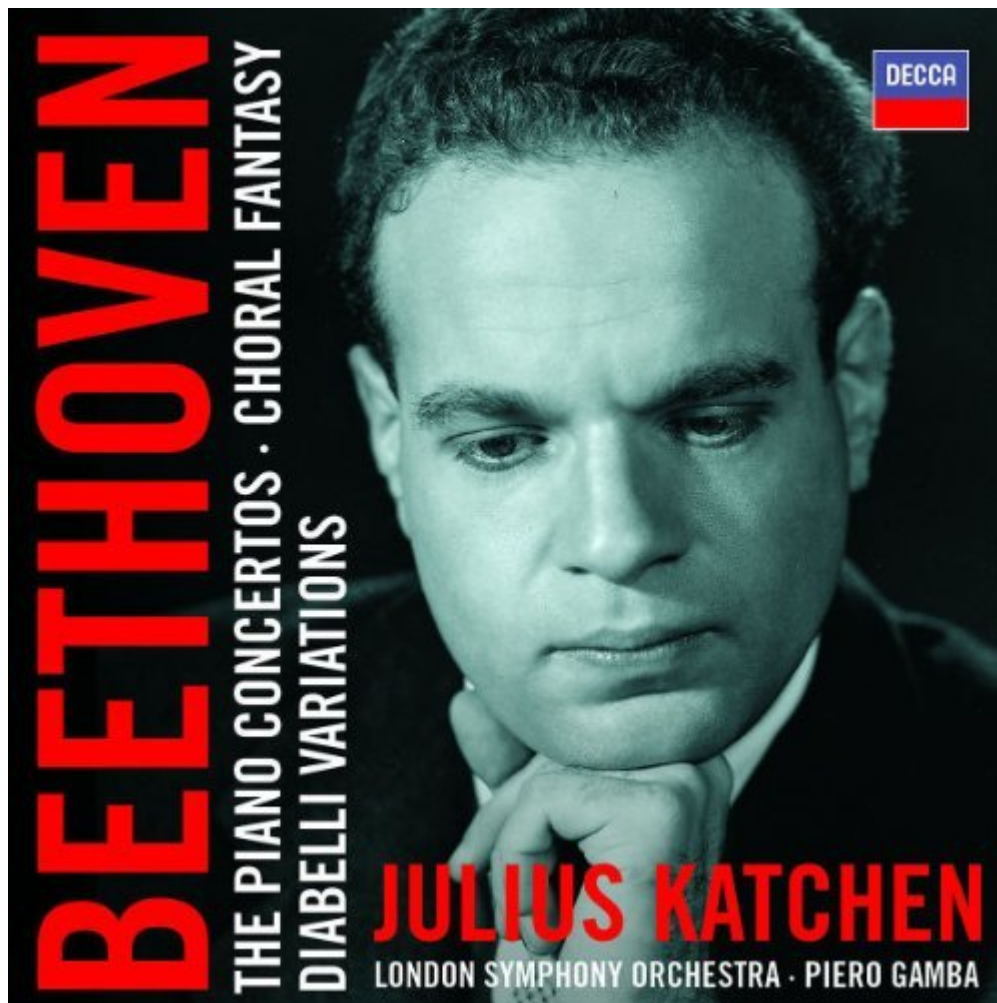
Gerhard Oppitz/Gewandhausorchester Leipzig/Marek Janowski (RCA)

Oppitz och Janowski har en del gemensamt med Barenboim och Klemperer. Men den här inspelningen kan man välja om man fortfarande vill ha en kraftfull Beethoven men ett mer direkt musicerande. Oppitz är en skicklig Beethoveninterpret, vilket han visat inte minst i pianosonaterna. Här får han sällskap av en lyhörd, måhända ibland lite tillbakadragen Janowski, och tillsammans skapar de tolkningar som håller för många lyssningar.

Julius Katchen/Piero Gamba/London Symphony Orchestra (Decca)

När Julius Katchen avled 1969 endast 42 år gammal gick vi miste om en stor musiker. Vi kan dock glädja oss åt de inspelningar som finns kvar varav många ligger högt på mina listor. Inspelningarna av Beethovens konserter har följt mig i många år. Här finns ett djup och en lyrik som fattas hos många andra. Katchen lyckas på ett övertygande sätt spela som om musiken skapas i ögonblicket. Ett album som jag ofta återkommer till.

Friedrich Gulda/Wiener Philharmoniker/Horst Stein (Decca)

De ovan uppräknade alternativen är inspelningar som på olika sätt tillhör någon slags mittfåra utan att de för ett ögonblick kan uppfattas som tråkiga eller stereotypa. Men musik av den här kalibern tål också mer äventyrliga och utmanande tolkningar. Gulda och Steins inspelningar kanske inte rör sig så långt från mittfåran men Gulda är en pianist som ofta har delat kritikerkåren. Även om Guldas tolkningar ibland kan uppfattas som lite kyliga är det tolkningar med massor av personlighet och jag finner dem alltid intressanta. Ett stort plus är naturligtvis att han ackompanjeras av Wienfilharmonikerna med sin Beethoventradition.

Mikahail Pletnev/Christian Gansch/Ryska Nationalorkestern (DG)

Med den här inspelningen lämnar vi definitivt mittfåran. Pletnevs inspelningar av symfonierna (som jag verkligen kan rekommendera) är på många sätt extrema och har också fått många att reagera. Inspelningarna av pianokonserten är inte alls lika utmanande och växer för varje gång jag lyssnar på dem. Visst tar Pletnev sig ibland stora konstnärliga friheter men det sker med stor musikalitet och inlevelse. Det är också imponerande hur väl orkestern följer med i alla svängar. För den som vill hitta nya perspektiv på

välbekant musik är Pletnevs Beethoven ett bra val.

Glenn Gould/Golschman, Bernstein, Stokowski/Columbia Symphony Orchestra, New York Philharmonic, American Symphony Orchestra (Sony)

Avslutningsvis vill jag tipsa om denna inspelning och då på temat "udda" Beethoven. Glenn Gould levererar ofta annorlunda ingångar till välbekant musik, så även här. Det här är inte inspelningar som kan användas som

referensinspelningar. Men de är ändå värda att lyssna på av så många olika skäl. Gould spelade in musiken med tre olika dirigenter där inte någon av dessa var helt på samma våglängd som han. Detta skapar ett spänningsförhållande som i sig är intressant och som ger lyssnaren möjlighet att reflektera över denna musik på ett nytt sätt. Detta är kanske inte så tydligt i inspelningarna med Golschman men Bernstein och Stokowski befinner sig ofta känslomässigt på andra ställen än solisten. Lyssna och njut!

GLENN GOULD

BEETHOVEN VOL. 3

THE 5 PIANO CONCERTOS COLUMBIA SYMPHONY ORCHESTRA
NEW YORK PHILHARMONIC · AMERICAN SYMPHONY ORCHESTRA
LEONARD BERNSTEIN · VLADIMIR GOLSCHMANN · LEOPOLD STOKOWSKI

COLLECTION

THE GLENN GOULD

Staffan Sundkvist